

גמרא:

אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: רבי ישמעאל, בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, הוא.

דתניא: ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת, מפשיט את עור קרבן הפסח עד החזה ואינו גומר להפשיט, משום שאחרי שהפשיט עד החזה יכול כבר להוציא את אמוריו. ומשפירש מן ההפשטה אינו חוזר, כיון שאינה צורך גבוה, דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. והיינו דומיא דמילה שמשפירש שוב אינו חוזר על ציצין שאינם מעכבים.

וחכמים אומרים: מפשיטין את הפסח כולו. (4)

ודחינן: ממאי כדקאמרת?

דילמא עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה התם, בפסח, אלא משום דלא בעינן הידור, הנלמד מהכתוב "זה אלי ואנוהו", שמצוה להתנאות לפניו במצוות, שהרי משנטל את האימורין, אין כל הידור מצוה של הפשטה ביחס ליפוי הבשר.

קלג-ב והוינן בה: מכדי, הרי קתני במתניתין כולחו צרכי מילה, מוהלין פורעין ומוצצין. ואם כן, הא דתני "עושיין כל צרכי מילה" — לאתויי מאי קתני לה?

ומבארנין: לאתויי הא דתנו רבנן: המל בשבת, כל זמן שהוא עוסק במילה, שלא סילק את ידו⁽¹⁾, אם ראה שנשתיירו בה ציצין [שירוי ערלה]⁽²⁾ חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה, בין על הציצין שאין מעכבין את המילה [ולקמן קל"ז א' מפרש שציצין המעכבים הם בשר החופה את רוב העטרה].

פירש, שסילק את ידו, על ציצין המעכבין את המילה, חוזר, וחותכם, שהרי זה כמילה בפני עצמה. על ציצין שאין מעכבין את המילה, אינו חוזר. שכיון שזו מילה חדשה, אין ציצין אלו דוחים את השבת.⁽³⁾

ומבארנין: מאן תנא "פירש" — אינו חוזר?

2. והוא הדין מעור הפריעה. מאירי ותוספות ביבמות, עיין שעה"צ של"א סק"ג.

3. רש"י דייק לכתוב המל ב"שבת", משום שרק בשבת אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין, אבל בחול חוזר, וכ"פ הטור יו"ד סי' רס"ד.

4. ברשב"א הקשה: הלא רבנן לא שרו התם הפשט כדרכו אלא רק כשחותך את העור ב"ברזי" [היינו חתיכות קטנות עי' לעיל קיז א]. ותירץ דאכן רבנן שרו בכל ענין. ובהגהות מהר"א הורביץ כתב שהראיה היא רק מרבי ישמעאל.

הוצאה בשינוי דרך רשות הרבים. ומאי שנא מלועס בשינוי דהוי טחינה כלאחר יד, ומותר? ועיין ברש"ש מה שתירץ.

1. בחידושי הר"ן כתב שאפילו כבר סילק ידו מן החיתוך והתחיל לפרוע מיקרי שעדיין לא סילק ידו מן המילה, דמילה ופריעה חדא מילתא היא. וכשהוא עוסק במציצה מסתפק שם אם מותר לחזור לציצין שאינם מעכבין, דדלמא המציצה מיקרי רק רפואה ולא צורך מילה. ולפי זה פשוט שאפילו אם הפורע הוא אדם אחר מותר לו לראשון לחזור ולגמור את הציצין שאינם מעכבין, כיון שעדיין לא נגמרה מצות המילה [משנה ברורה סי' של"א סק"ד].

והא נמי דחינן: ממאי? דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי התם, אלא משום דמתחילה לא ניתנה שבת לידחות, שהרי נראה בעליל. אבל הכא במילה דכשהתחיל למול, ניתנה שבת לידחות, הכי נמי שגם בסוף ידחה.

אלא, אמרי נהרדעי: הך ברייתא — רבנן היא, דפליגי עליה דרבי יוסי גבי לחם הפנים.

דתנן: ארבעה כהנים נכנסים להיכל לסדר את לחם הפנים על השלחן. שנים בידם שני סדרים, ובכל אחד ששה לחמים. ושנים בידם שני בזיכין, כפות מלאות לבונה. כדכתיב: "ונתת על המערכת לבונה זכה". וארבעה כהנים מקדימין לפניהם. שנים, כדי ליטול מהשלחן שני סדרים ישנים. ושנים כדי ליטול שני בזיכין ישנים.

השלחן היה עומד כשאוורכו ממזרח למערב.⁽⁵⁾ הכהנים המכניסים היו עומדים בצד צפון, שהוא חשוב יותר⁽⁶⁾. ופניהם של המכניסים לצד דרום. והכהנים המוציאין עומדים בצד דרום. ופניהם, לצד צפון. אלו שעומדים בדרום מושכים את הלחם והלבונה מהשלחן. ומיד, עוד לפני שהם מגביהים אותו מהשלחן, אלו העומדים בצפון, מניחים. וטפחו של זה, בצד טפחו של זה, ואין השלחן אפילו רגע בלי לחם. משום שנאמר "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד".

רבי יוסי אומר: אפילו אלו נוטלין תחילה

אבל הכא במילה, דבעינן "זה אלי ואנוהו", שהרי יפוי המילה מצווה היא, הכי נמי דיחזור אפילו אם פירש. ולמדנו שיש מעלה ביפוי מצווה.

דתניא: כתיב: "זה אלי ואנוהו" — התנאה לפנינו במצות. עשה לפנינו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה, וכתוב בו לשמו, בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן, וכורכו בשיראין נאין.

אבא שאול אומר: כך יש לדרוש את הכתוב "ואנוהו" — הוי דומה לו. ומתפרש כשתי תיבות, אני והוא, שאעשה עצמי כמותו, ובא הכתוב לומר: מזה הוא חנון ורחוב, אף אתה היה חנון ורחוב.

אלא, אמר רב אשי: הא דמפלגינן בין פירש או לא, מני — רבי יוסי היא.

דתנן גבי עדות ראיית הלבנה: בין שנראה הירח בעליל, בבירור לכל, שבודאי אף הבית דין או אלו הנמצאים בקרבתם ראוהו, ולכן אין צורך שיבואו עדים מחוץ לתחום שבת. ובין שלא נראה בעליל, ויש צורך שיבואו עדים מרחוק, בכל גוונא מחללין עליו את השבת.

רבי יוסי אומר: אם נראה בעליל, אין מחללין עליו את השבת. ואף שזהו לצורך מצווה, אולם משום שהוא לא לצורך גבוה, אין מחללין. והוא הדין במל ופירש שאינו חוזר על ציצין שאין מעכבין.

6. רש"י במסכת מנחות [צט ב] כתב שקדושתו חמורה יותר.

5. איכא מאן דפליג וסובר שלא היה אוורכו ממזרח למערב, והך מתניתין סתמא כמאן דסבירא ליה הכי. רש"י מנחות צט ב.

דמצוה, (7) וסיימו אתם את המצווה, ומדוע אתחייב כרת על עשייתיה?

אלא, אמר רב פפא: לעולם, בחול איירי, ובגדול שלא מל, ואחר כך מל ולא הילקט עדיין, ולכן הוא ענוש כרת.

מתקיף לה רב אשי: גדול? הא בהדיא כתיב ביה: "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה".

אלא אמר רב אשי: לעולם אאומן קאי. וכגון, דאתא בין השמשות דשבת, ואמרו ליה: אל תמול עתה כי לא מספקת לגמור את המילה ביום כהלכתה, ותעשה חבורה בשבת בלא מצווה.

ואמר להו: אנא מספקינא, ואגמור למול בשבת. ועבד, ולא איסתפק, ואישתכח דחבורה הוא דעבד, וענוש כרת, לפי שהיה אסור לו להתחיל [ואינו חייב מיתה משום דלא אתרו ביה למיתה. רש"י].

שנינו במשנה: מוציין:

אמר רב פפא: האי אומנא, מוהל, דלא מייץ את הדם, סכנה הוא לתינוק, ועברינן ליה מאומנתו שלא ימול יותר.

ומקשינן: פשיטא? שהרי מרקא מחללי

ומסלקים את הלחם מהשלחן, ואחר כך אלו מניחים, אף זה היה "תמיד", דחד מעשה חשיב. ובלבד שלא ילין השלחן לילה אחד בלא לחם.

וכשם שסובר רבי יוסי שנתניה אחר סילוק חדא מילתא היא, כמו כן יסבור רבי יוסי במילה, שאף אם פירש וסילק ידו חוזר גם על ציצין שאינם מעכבים, משום שלסכרתו זהו מעשה אחד. ורבנן חולקים עליו, וסוברים שאין המשך המצוה לאחר הפסקה נקרא חדא מצוה.

תנו רבנן: מהלקטין, חותכים ומסירים את הציצין המעכבין שבמקום המילה. ואם לא הילקט — ענוש כרת.

והוינן בה: הך כרת — מני? מי מתחייב בו?

אמר רב כהנא: האומן, שמל בשבת ולא לקט את הציצים המעכבים, הרי הוא בכרת, מפני שמצות המילה לא נתקיימה, ומה שעשה היה חילול שבת.

מתקיף לה רב פפא: אמאי חייב האומן? לימא להו לאנשים הנוספים הנוכחים במקום: אנא, עבדי פלגא דמצוה, ומה שעשיתי היה ברשות, ואינה כעשיית חבורה בעלמא. אתון, המשיכו ועבדיתו פלגא

להו לכו אתם וסיימו את המלאכה. עכ"ל. ויש לדקדק מלשונו "אמאי חייב" דנהי דחיובא דכרת ליכא, איסורא מיהא איכא. ומכאן יש להזהר שלא ימולו ב' מוהלין אחד חותך ואחד פורע [בית יוסף יו"ד סוף סי' רס"ה]. ועיין בבאור הגר"א בהרחבה בענין זה. ועיין עוד באורך, בשאגת אריה סימן נט.

7. בשו"ע יו"ד רס"ו סעי' י"ד כתב יש להזהר שלא ימולו שני מוהלין בשבת שזה ימול וזה יפרע. וברמ"א כתב: ולא מצאתי ראיה לדבריו, ונראה לי דשרי.

ובגמרא כאן: אנא עבידנא פלגא דמצוה, ופירש"י: הואיל וכשהתחיל — ברשות התחיל, וחבורה שעשה, ברשות עשה, אמאי חייב? נימא

עליה שבתא, שהוצאת דם בשבת היא מלאכה גמורה, ודאי סכנה הוא. (8)

ומבארנין: מהו דתימא, האי דם, מיפקד פקיד, הוא פקוד וכנוס והוא כנתון בכלי ואין בהוצאתו עשיית חבורה. קא משמע לך, שהוא חבורי מיחבר, והוא יוצא על ידי המציצה, ועשייתו מותרת דומיא דאיספלנית וכמון ששינו במשנתניו, מה איספלנית וכמון כי לא עביר, סכנה הוא. אף הכי נמי מציצה, כי לא עביר סכנה הוא.

שנינו במשנה: ונתנין עליה איספלנית:

אמר אביי: אמרה לי אם: איספלניתא דכולחון ביב, רפואה המועילה לכל הכאבים היא: שב מינאי תרבא, שבע מנות חלב. וחדא דקירא, ואחת של שעוה, ויניחם על המכה.

רבא אמר: הרפואה היא: קירא, שעוה, וקלכא רישינא, זפת לבנה היוצאת מאליה מהעץ.

דרשה רבא לרפואה זו במחוזא. וכיון שנתגלתה הרפואה, קרעינהו בני מניומי אסיא, שהיו רופאים, למנייהו, את בגדיהם, מרוב צער על ההפסד שנגרם להם.

אמר לחו רבא: שבקי לכו חדא, רפואה אחת עדיין לא גיליתי אותה. דאמר שמואל: האי מאן דמשי אפיה, שרוחץ את פניו, ולא נגיב טובא, ואינו מנגבם יפה, נקטרו ליה הספנותא, פניו מתבקעות ועולה מהם שחין הנקרא "חרס".

קלד-א

מאי תקנתיה? מהי רפואתו?

לימשי טובא במיא דסלקא, שירחץ הרבה במי סלקא [תרדום].

שנינו במשנה: אם לא שחק מערב שבת, לועס בשיניו.

תנו רבנן: דברים שאין עושין לצורך מילה בשבת, עושין לה ביום טוב. שוחקין לה כמון, וטורפין לה יין ושמן.

אמר ליה אביי לרב יוסף: מאי שנא שחיקת כמון ביום טוב שהותר משום דחזי לקדרה, יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה שאין בו סכנה?

דתניא: אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת.

אמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר: אף טורפין יין ושמן.

אמר רבי שמעון בן אלעזר: פעם אחת חש רבי מאיר במעיו, ובקשנו לטרוף לו יין ושמן, ולא הנחנו רבי מאיר לעשות לו כן.

אמרנו לו: דבריך שהתרת, יבטלו בחיך, שהרי אתה חולה ואינך מתיר לנו לטרוף.

אמר לנו: אף על פי שאני אומר כך, וחברי אומרים כך, מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חברי.

ומדייקנין: הוא ניהו רבי מאיר, דמחמיר אנפשיה. אבל לכולי עלמא שרי רבי מאיר.

שיש לו עור, כי העור כשיחבול לא ישוב כמות שהיה לעולם. ויש לעיין מדוע אם כן המציצה

8. הרמב"ם בפירושו המשניות ריש פרק שמונה שרצים כותב, שחיוב חבלה הוא במה